

Смотра јединица у ослобођеном Чачку 3. децембра 1944. године

коме су говорили: Милка Минић, секретар Окружног комитета КПЈ, Средоје Урошевић и Милојица Пантелић..

Тада су на читавој територији чачанског округа деловали народноослободилачки одбори, партијска и скојевска руководства и организације.

У Чачак је 5. децембра стигло наређење Главног штаба НОВЈ за Србију да се расформира Чачански партизански одред „Др Драгиша Мишовић“, а од његових бораца образује батаљон Корпуса народне одбране (КНОЈ-а). Наредба је одмах спроведена. Новоформирани батаљон је добио нове задатке: стварање услова за нормално функционисање народне власти и обрачун са последњим остацима снага квислинга и контрареволуције. Нови млади борци мобилисани су у јединице НОВЈ да би учествовали у завршним операцијама за коначно ослобођење Југославије, које су трајале до 15. маја 1945. године.

УЛОГА ЧАЧАНСКОГ НОП ОДРЕДА „ДР ДРАГИША МИШОВИЋ“ У НОР-у И РЕВОЛУЦИЈИ ОД 1941. ДО 1944. ГОДИНЕ

Чачански народноослободилачки партизански одред „Др Драгиша Мишовић“ имао је истакнуто и специфично место у народноослободилачком рату и социјалистичкој револуцији народа и народности Југославије од 1941. до 1945. године. Он је један од партизанских одреда који се, на основу одлуке Политбироа ЦК КПЈ о оружаном устанку против фашистичких освајача и разнобојних издајника, нај-

брже организовао и омасовио. Био је један од најбројнијих, ако не и најбројнији партизански одред у Југославији 1941. године. Истовремено, одред са највећом ватреном моћи на југословенском ратишту. Ово му је омогућавала, уз, у то време, добро наоружање, и добра организационо-формацијска структура. Сачињавала су га четири батаљона (са по четири до десет чета)—Трнавски, Љубићки, Драгачевски и Таковски, три самосталне чете — Прва, Друга и Трећа чачанска, више резервних и посадних пешадијских чета, артиљеријска јединица, Тенковска чета, Коњички ескадрон, Бициклистички вод и низ других специјализованих јединица, уз милицију која је, такође, учествовала у борбеним дејствима (одбрана градова, сузбијање народних непријатеља, саботера и петоколонаша). У оквиру групе од 14 одреда у западној Србији и Шумадији чачански је имао изванредну улогу у стварању слободне територије у овом делу Србије, али и у њеној одбрани. Ово потврђује низ чињеница: ослободио је Гучу, Рудник, Горњи Милановац и Чачак, заједно са сеоским насељима, садејствовао је Ужичком одреду у ослобађању Пожеге, сломио је четничке нападе на Горњи Милановац, Чачак, Рудник и Гучу и садејствовао Ужичком одреду у сламању четничких напада на Ужице, Ивањицу, Пожегу, Ариље и Косјерић, доприносећи да четнички покрет Драже Михаиловића дође после 15. новембра 1941. године на ивицу потпуног војничког слома. Чачански одред био је ударна снага у борбама против опкољеног окупаторско-квислиншког гарнизона у Краљеву октобра 1941. године и у одбрани рејона Рудника и Горњег Милановца од непријатељске интервенције на слободну територију из правца Крагујевца и Тополе.

У вихорима непријатељске офанзиве на слободну територију у западној Србији и Шумадији, крајем новембра и првих дана децембра 1941. године, по свом оперативном распореду, географским и другим околностима, он се нашао у изузетно тешком положају, али је, ипак, својим упорним отпором против наступајућих технички и по ватреној моћи неупоредиво снажнијих непријатељских формација знатно допринео извлачењу главнине партизанских снага из западне Србије испред удара нападача. Мада, као и остали одреди, образован на територијалном принципу, он је током октобра и новембра 1941. године развијао борбена дејства и ван своје територије, образујући, са другим одредима, секторе и фронтове, преваходно офанзивног карактера. Његов Драгачевски батаљон дејствовао је као својеврсна ударно-маневарска јединица Ужичке републике. Одређене слабости које су се испојиле приликом формирања првих чета, па и касније, затим последњих дана новембра и почетком децембра прве ратне године, логична су последица неискуства, у првом реду командног кадра. Ипак, Чачански НОП одред је, нарочито у октобру и новембру 1941. године, извршио низ задатака, не само тактичке, већ и оперативне природе.

Улогу Чачанског и осталих партизанских одреда у стварању слободне територије у западној Србији и Шумадији високо је оценио Јосип Броз Тито:

„Извојевана слободна територија у западној Србији имала је огроман значај и у војном и у моралном погледу за читаву Југославију. Тада се по-

чела рађати наша народна армија, ту се родила наша народна власт. Али се на тој територији још 1941. године одиграо и главни и решавајући сукоб између оружаних револуционарних снага народа и оружаних реакционарних снага монархије и бивше владајуће класе. Преко Драже Михаиловића, тада пуковника старе југословенске војске и команданта четника, а касније генерала, дефинитивно се још једанпут демаскирала бивша владајућа класа...³⁴⁷

У вихору дрве непријатељске офанзиве на територију западне Србије и Шумадије, крајем новембра и почетком децембра 1941. године, Чачански НОП одред доживео је тешку судбину. Може се, наравно, поставити питање да ли су њу диктирале искључиво неизбежне објективне околности или је она делимично била израз и субјективних слабости? Свакако да се ради и о једном и о другом, с тим што је први узрок био свакако примаран. Суштина субјективних слабости била је у дилеми да ли да Одред напусти „матичну“ територију (чачански округ) и продужи оружану борбу на другим деловима југословенске територије или да ово чини с ослонцем на „свој“ крај.

Година 1942. била је време напора организације КПЈ за обнављање Чачанског одреда. До тога је дошло релативно касно — у октобру. Уследило је, међутим, његово расформирање након само неколико дана. Али, сама чињеница да је Одред обновљен као оружана формација представљала је велики успех, с обзиром на крајње тешку ситуацију на тлу западне Србије, коју је карактерисала плима снага издаје и контрареволуције, ослоњених на окупатора. Податак да је од децембра 1941. до марта 1942. године на тлу северозападне Србије уништена или разбијена група партизанских одреда јачине око 800 људи и да су се ван чачанског краја у западној Србији јављали оружани окршаји против окупатора и домаћих издајника само малих група илгалаца, довољно је речит. Снагу окупаторско-квислиншких формација и издајничких контрареволуционарних четничких јединица сведочи и податак да је у току 1942. године широм чачанског округа убијено 370 партизанских бораца, партијских радника и жртава из редова цивилног становништва. У таквим условима заиста би се тешко могао одржати Чачански одред. Нове жртве дошле су после оних у 1941. години када је број погинулих износио 1.089.³⁴⁸

Година 1943. била је период поновног обнављања, трагедија и драма, пада и обнављања Окружног комитета КПЈ, али и мање-више непрекидног борбеног дејствовања малобројног Чачанског одреда, што је, ипак, било веома значајно са војничког, а првенствено политичког аспекта развоја НОР-а у чачанском крају. Истина, терор је био још жешћи него у 1942. години (укупно је погинуло 1.246 бораца, партијских активиста и жртава),³⁴⁹ али су нови кадрови већ били стекли велика искуства за деловање у илгалним условима.

У 1944. години Чачански НОП одред „Др Драгиша Мишовић“ нарастао је на преко 600 бораца и одиграо видну улогу у завршним операцијама снага НОВЈ и дела јединица Дрвене армије за коначно ослобођење чачанског краја, самим тим и наше земље. Управо, ретки су случајеви да је један народноослободилачки партизански одред у оквиру такве крупне стратегијске операције НОВЈ одиграо такву значајну тактичко-оперативну улогу.

Када је реч о улози Чачанског НОП одреда „Др Драгиша Мишовић“ у оружаном борби НОР-а, треба истаћи да је он једини мањевитише непрекидно постојао на тлу западне Србије од 1941. до краја 1944. године, захваљујући, у првом реду подршци народа, деловању Окружног комитета КПЈ и средњих партијских руководстава, без којих би и само његово постојање било незамисливо. У току 1942, 1943. и 1944. године Чачански одред је деловао као одређени фактор у оружаном борби НОП-а, али првенствено као специфична, мобилизаторска и охрабрујућа политичка снага. Управо, у том периоду Чачански одред и партијско-политички радници на терену јединствено су наступали. Борци су оружаном акцијом крчили пут политичкој, или су, пак, политички радници омогућавали успешна дејства бораца против непријатеља. Веома често и једни и други заједнички су изводили оружане акције и политички деловали у народу, који је, родољубиво и антифашистички оријентисан, био онај други део Чачанског одреда, кога непријатељ никада није могао да победи. Зато се снага Чачанског одреда у том периоду не цени по броју и наоружању, већ и по чињеници да је постојао, да је непрекидно распламсавао оружану борбу и мобилисао народ за њу. Од коликог је то било значаја, видело се крајем 1944. године када су људи овог краја масовно ступали у јединице НОВЈ и учествовали у завршним операцијама за ослобођење Југославије.

Једном приликом је Јосип Броз Тито нагласио да је највећи успех партизанске борбе на југу Србије у 1942. години у самој чињеници да су партизански одреди непрекидно постојали и опстајали. Ово, у пуној мери, разуме се и на специфичан начин, важи и за партизанске одреде у Шумадији и западној Србији, који су развијали ботзбена дејства против надмоћнијих окупаторских, квислиншких и контрареволуционарних војних и полицијских Формација. Несумњиво је да се све ово може рећи и за Чачански НОП одред „Др Драгиша Мишовић“.

Чачански народноослободилачки партизански одред „Др Драгиша Мишовић“ може се заиста поносити својим ратним путем и доприносом који је дао у победоносном ослободилачком рату и оружаном револуцији народа и народности Југославије од 1941. до 1945. године.

Може бити поносан народ чачанског краја, из чијих недара је поникао.

Могу бити поносни партијске организације и руководства, који су га организовали и усмеравали.

Могу бити поносни скојевске организације и руководства, који су му даровали борбену младост.

Могу бити поносни одборници народноослободилачких одбора, сарадници и симпатизери НОП-а, који су помагали да се борба непрекидно распламсава.

Нарочито могу бити поносни сви његови команданти, командири, комесари, партијски и скојевски руководиоци, санитарски референти,

интенданци, курири, заправо сви дреживели борци, који су се борили за слободу и социјализам и који, заједно са народом, садашњим и будућим генерацијама, одају изузетно поштовање и захвалност онима који су у тој борби дали оно што су највише могли — своје животе.

За Чачански народноослободилачки партизански одред, који је часно носио име истакнутог револуционара и хуманисте др Драгише Мишовића, може се управо рећи, као коначна оцена, оно што је исписано на споменику његовим борцима палим у Остри 5. марта 1943. године:

„И ово знајте, потомци:
у току ослободилачког рата
1941 — 1945.

Чачански партизански одред умирао је и рађао се сведочећи да је слобода губила неке битке, али никада није изгубила рат”.³⁵⁰